

Waldemar Kryspin Jaruszewski*

Wpływ kapitału intelektualnego i korupcji na stan bezpieczeństwa

*Nie jesteśmy w stanie już dzisiaj
trafnie przewidywać tego,
co będziemy wiedzieć dopiero jutro.*

Karl Popper¹

Wstęp

W XXI w. korupcja nadal stanowi jeden z ważnych problemów społecznych na całym świecie, jest również czynnikiem powodującym spowolnienie rozwoju² społeczno-gospodarczego. Ponadto ułatwia nieuczciwym politykom i biznesmenom podejmowanie „trafniejszych” decyzji. Wysoki jej poziom stanowi o negatywnych konsekwencjach dla jednostek, wszystkich dziedzin życia społeczno-gospodarczego i bezpieczeństwa narodowego. Ostatnie doniesienia prasowe o korupcji w Polsce i na świecie dowodzą o aktualności i wadze tego problemu. Celem artykułu jest ukazanie, czy kapitał intelektualny i jego elementy mogą wpływać na ograniczenie stanu korupcji w państwie. Artykuł składa się z trzech części. W pierwszej opisano pojęcie kapitału intelektualnego. W drugiej – wpływ korupcji na rozwój społeczno-gospodarczy, a w ostatniej opisano walkę z korupcją. Przyjętą metodą badawczą była krytyczna analiza literatury przedmiotu i badania własne nad korupcją i kapitałem intelektualnym.

---

* Dr Waldemar K. Jaruszewski, Gdańska Wyższa Szkoła Humanistyczna, filia Koszalin
e-mail: wjaruszewski@wp.pl

¹ K. Popper, za: A. Kojder, *Korupcja i poczucie moralne Polaków*, www2.wpia.uw.edu.pl/files/Korupcja.pdf?short (dostęp: 11.10.2007).

² Celem rozwoju społeczno-gospodarczego jest satysfakcja ludzi z oczekiwanych zmian.

Pojęcie kapitału intelektualnego

*Informacja, wiedza i kultura
mają istotne znaczenie
dla wolności i rozwoju człowieka.*
Y. Benkler³

Źródłem bogactwa i szczęścia narodów w XXI w. są nie tylko kapitały twarde, czyli materialne i finansowe, lecz również aktywa miękkie, w tym kapitał intelektualny i jego elementy: ludzki, społeczny i strukturalny. Obecnie ze względu na rosnące znaczenie kapitału intelektualnego w grupie społecznej, organizacji, społeczeństwie czy narodzie należy wzmacniać i (...) *doskonalic generowane wartości z niewykorzystanych własności intelektualnych*⁴. Zasadniczą rolę w kapitale intelektualnym odgrywa człowiek oraz jego inteligencja ogólna⁵ i emocjonalna⁶, a także użyteczna wiedza, umiejętność, doświadczenie, sposób zarządzania⁷ posiadanymi zasobami. Należy stwierdzić, że kapitał inte-

---

³ Y. Benkler, *Bogactwo sieci. Jak produkcja społeczna zmienia rynki i wolność*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008, s. 19. Autor podkreślił także: *Pojawienie się szerzego pola dla pozarynkowej produkcji informacji i kultury przez społeczności lub jednostki zagraża jednak beneficjentom przemysłowej gospodarki informacyjnej. Na początku XXI wieku znaleźliśmy się w samym środku bitwy o instytucjonalny ekosystem środowiska cyfrowego*. Ibidem, s. 20.

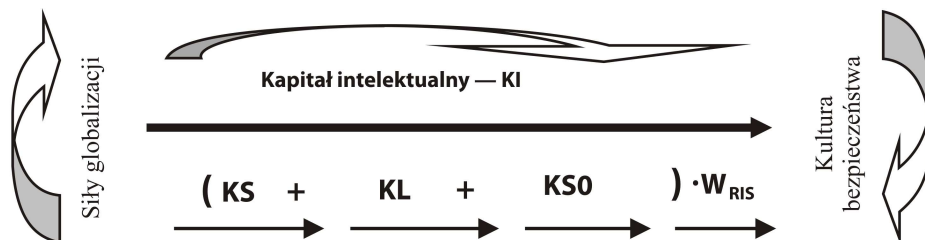
⁴ L. Edvinsson, M. S. Malone, *Intellectual Capital: The Proven Way to Establish Your Company's Real Value By Measuring Its Hidden Brainpower*, Piatkus, London 1997, s. 21; L. Edvinsson, M.S. Malone, *Kapitał intelektualny. Poznaj prawdziwą wartość swego przedsiębiorstwa, odnajdując jego ukryte korzenie*, PWN, Warszawa 2001, s. 22. Firma Skandia AFS stworzyła jako pierwsza kierownicze stanowisko do spraw kapitału intelektualnego. W ten sposób podkreśliła, że zarządzanie tym zasobem jest na tyle ważne, iż wymaga uwzględnienia go w strukturze organizacji i stanowi warunek osiągnięcia przyszłego sukcesu.

⁵ Inteligencja (łac. *intelligentia* – zdolność pojmowania, rozum) to zdolność postrzegania, analizy, adaptacji do zmian otoczenia, rozumienia, uczenia się oraz wykorzystywania posiadanej wiedzy i umiejętności w sytuacjach nowych. Jest cechą umysłu warunkującą sprawność czynności poznawczych, takich jak myślenie, reagowanie, rozwiązywanie problemów, <http://pl.wikipedia./wiki/Inteligencja> (dostęp: 4.01.2015).

⁶ S. Kozak stwierdził: *Inteligencja emocjonalna oznacza zdolność do kontrolowania, rozumienia i zarządzania własnymi emocjami oraz umiejętność wpływania na emocje innych. Wiązą się z nią takie zdolności, jak: samokontrola, samoświadomość, empatia (współodczuwanie), asertywność (respektowanie praw innych i własnych, szacunek, otwartość wyrażania poglądów)*. S. Kozak, *Patologia analfabetyzmu emocjonalnego. Przyczyny i skutki braku empatii w rodzinie i w środowisku pracy*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2012, s. 178.

⁷ Monitorowanie postępu w ochronie środowiska (MEP) bazy danych odnosi się do realizowanego działania Banku Światowego zmierzającego do opracowania wskaźników zrównoważonego ekologicznie rozwoju. Obejmuje dane wejściowe, które zostały użyte do szacunków wskaź-

lektualny jest nie tylko prostą sumą jego trzech składowych kapitałów: ludzkiego, społecznego i strukturalnego (takie stanowisko przyjęli m.in. L. Edvinsson, A. Baron, M. Armstrong, M. A. Youndt⁸). Jest on trudno mierzalny, a jego wielkość możemy jedynie z dużą tolerancją szacować. Ideowy model kapitału intelektualnego przedstawia rysunek 1.

Rysunek 1. Ideowy model kapitału intelektualnego przyjętego do badań:

KI –kapitał intelektualny, KS – kapitał społeczny, KL – kapitał ludzki,

KSO – kapitał strukturalno-organizacyjny, W_{RIS} –wskaźnik rozwoju intelektualno-edukacyjnego

Źródło: opracowanie własne.

Powyższy model zbudowany jest z następujących kapitałów: ludzkiego, społecznego, strukturalno-organizacyjnego, wskaźnika rozwoju intelektualno-edukacyjnego oraz kultury bezpieczeństwa. W modelu wyróżniono pojęcie wskaźnika rozwoju intelektualno-edukacyjnego, który ma następujące dwa zasadnicze elementy:

1. Rozwój intelektualny jednostki (organizacji). Inteligencja to (...) *zdolność przystosowania się do okoliczności dzięki dostrzeganiu abstrakcyjnych relacji, korzystaniu z uprzednich doświadczeń i skutecznej kontroli nad własnymi procesami poznawczymi*⁹. Odmiennej rodzaj stanowi inteligencja emocjonalna.
2. Rozwój¹⁰ edukacyjny jednostki¹¹ w danym społeczeństwie umożliwia człowiekowi zdobycie nowej użytecznej wiedzy, którą ten gromadzi¹² i uzupełnia¹³ przez całe życie.

ników opublikowanych w monitoringu środowiska Progress. *Monitoring Environmental Progress: A Report on Work in Progress*, <http://www.ciesin.org/lqi-is/guides/mep.html> (dostęp: 5.05.1995).

⁸ M. A. Youndt, S.A. Snell, *Human resource configurations, intellectual capital, and organizational performance*, „Journal of Managerial Issues” 2004, nr 16 (3).

⁹ E. Nęcka, *Inteligencja. Geneza. Struktura. Funkcje*, GWP, Gdańsk 2003, s. 26.

¹⁰ T. Goban-Klas, P. Sienkiewicz, *Społeczeństwo informacyjne: szanse, zagrożenia, wyzwania*, Wydawnictwo Postępu Telekomunikacji, Kraków 1999, s. 48. Autorzy tej publikacji podkreślili,

Elementy ludzkie organizacji (społeczeństwa) to te, które są zdolne do uczenia się, wprowadzania zmian i tworzenia innowacji. Występująca w modelu kultura¹⁴ bezpieczeństwa¹⁵ stanowi jego ważny element, gdyż może go wzmacniać bądź osłabiać. Należy zaznaczyć, że stanowi ona (...) *charakterystyczny dla danego podmiotu jego sposób myślenia o bezpieczeństwie i odczuwania bezpieczeństwa, a także sposoby osiągania bezpieczeństwa*¹⁶.

Kapitał intelektualny jest nowoczesną i cenną wartością, o której rozwój muszą wszyscy zabiegać. Marian Cieślarczyk zdefiniował kulturę bezpieczeństwa jako (...) *wzór podstawowych założeń, wartości, norm, reguł, symboli i przekonań charakterystycznych dla danego podmiotu, wpływających na sposób postrzegania przez niego wyzwań, szans i (lub) zagrożeń w bliskim i dalszym otoczeniu, a także sposób odczuwania bezpieczeństwa, myślenia o nim oraz związany z tym sposób zachowania i działania (współdziałania) w różny sposób przez ten podmiot „wyuczonych” i wyartykułowanych, w procesach szeroko rozumianej edukacji, w tym również w naturalnych procesach wewnętrznej integracji i zewnętrznej adaptacji oraz w innych procesach organizacyjnych, a także*

że czynnikiem warunkującym rozwój społeczno-gospodarczy w (...) *społeczeństwie informacyjnym jest dostęp do zgromadzonej informacji w odpowiedni sposób przetworzonej w wiedzę.*

¹¹ Cechą społeczeństwa XXI w. jest generowanie i przetwarzanie informacji, a także przekazywanie wiedzy w mądrość. Dlatego też rozwój nowoczesnej cywilizacji (elektronicznej) wymusza zmianę podejścia do procesu edukacji. Młody człowiek uczy się nie tylko, udzielając odpowiedzi na pytania zadane w szkole, ale również gdy opowiada, wyjaśnia drugiej osobie dane zjawisko lub sam sobie tłumaczy pewien proces, dyskutuje, eksperymentuje i fantazjuje, będąc w domu, przed szkołą, szkole, ulicy itp. Dobry nauczyciel winien skupić się nie tylko na nauczaniu, lecz również na wspólnym uczeniu się ucznia i nauczyciela.

¹² Liedel, Piasecka i Aleksandrowicz podkreślili: *Gromadzenie obejmuje zarówno gromadzenie poszczególnych informacji, jak i surowych danych.* K. Liedel, P. Piasecka, T. R. Aleksandrowicz, *Analiza informacji w zarządzaniu bezpieczeństwem*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2011, s. 34.

¹³ Uczeń musi wiedzieć, jak wiedza, którą podaje nauczyciel, zmienia swoją wartość. Cenną cechą ucznia jest umiejętność dostrzegania wartości nowej wiedzy, cenna jest też postawa nauczyciela jako dawcy nowej wiedzy.

¹⁴ *Uchwała Nr 61 Rady Ministrów z dnia 26 marca 2013 r. w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020”, s. 29. W uchwale podkreślono: Kultura z jednej strony staje się kluczową sferą ludzkiego życia o decydującym wpływie na kształtowanie indywidualnych i zbiorowych tożsamości oraz o coraz większym znaczeniu dla wzmacniania produktywnego potencjału społeczeństw.*

¹⁵ Jaspers stwierdził: *Kultura istnieje tylko dzięki państwu (...) Tylko dzięki państwu istnieje trwałość w stosunkach ludzkich. Kultura nie może się rozwijać, gdy bezustannie trzeba zaczynać od początku.* K. Jaspers, *Nietzsche. Wprowadzenie do rozumienia jego filozofii*, Wydawnictwo Oficyna, Łódź 2012, s. 281. Kultura bezpieczeństwa najczęściej jest określana jako wzorce, zachowania, przekonania, założenia, postawy i sposoby działania. Winna być: silna, skuteczna, dobrze zorganizowana, spójna itp.

¹⁶ S. Zalewski, *Bezpieczeństwo polityczne państwa*, „Rozprawa Naukowa” 2010, nr 106, s. 31.

w procesie umacniania szeroko (nie tylko militarnie) rozumianej obronności, służących w miarę harmonijnemu rozwojowi tego podmiotu i osiągnięciu przez niego najszerzej rozumianego bezpieczeństwa, z pożytkiem dla siebie, ale i dla otoczenia¹⁷. Model kapitału intelektualnego stanowi nowy standard ujawniania i prezentacji danych, jak również ewolucję myślenia od identyfikacji jego składowych do zrozumienia dynamicznych interakcji występującymi między nimi. Umożliwia on pomiar dodatkowych wartości, które ukazują prawdziwą wartość organizacji, społeczeństwa, narodu, a tym samym bezpieczeństwa narodowego. Przegląd koncepcji definicji kapitału intelektualnego pozwala dostrzec zamienne jego określanie: jako aktywa intelektualne albo kapitał intelektualny. *Bazując na teorii rachunkowości, aktywa niematerialne niemożliwe do wyrażenia w bilansie powinny być określane jako aktywa intelektualne, natomiast wygenerowana wartość w oparciu o aktywa intelektualne to kapitał intelektualny*¹⁸. Leif Edvinsson i Michael S. Malone¹⁹ zaakcentowali, że kapitał intelektualny to część *equity capital*, ale nie aktywów czy kapitału finansowego. Analiza dotychczasowych koncepcji i definicji kapitału intelektualnego prowadzi do scharakteryzowania go jako **nowej wartości ekonomicznej wygenerowanej na podstawie aktywów intelektualnych trzech jego kapitałów – ludzkiego, społecznego, strukturalno-organizacyjnego oraz rozwoju intelektualno-edukacyjnego i jakości relacji sieci**²⁰ **społecznych podczas osiągnięcia strategicznych celów organizacji.**

¹⁷ M. Cieślarczyk, *Teoretyczne i metodologiczne podstawy kształtowania bezpieczeństwa i obronności państwa*, Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, Siedlce 2009, s. 157.

¹⁸ M. Jabłoński, *Koncepcje i modele kompetencji pracowniczych w zarządzaniu*, Wydawnictwa Fachowe CeDeWu.pl, Warszawa 2011, s. 139.

¹⁹ Edvinsson i Malone wyjaśnili: *Aktywa niematerialne (...) nie mają fizycznej substancji, ale mimo to posiadają wartość dla przedsiębiorstwa*. L. Edvinsson, M. Malone, *Kapitał...*, op. cit., s. 21.

²⁰ K. Liedel, P. Piasecka, T. R. Aleksandrowicz, *Analiza...*, op. cit., s. 36. Autorzy podkreślili: *Sieci definiowane są jako struktury formalne powiązanych węzłów, stanowiących przecięcia przepływów sieci. Istnieją one, jako otwarte struktury ewoluujące w procesie dodawania lub odejmowania węzłów zgodnie ze zmieniającymi się wymogami programów przypisanych dla realizacji celów sieci.*

Wpływ korupcji na rozwój społeczno-gospodarczy

*Korupcja występuje zawsze i wszędzie
i dlatego nie bardzo wiadomo,
od czego zacząć²¹.*

H. Sutch (1999)

Niccolo Machiavelli (1469–1527) już w 1513 r., w swym największym dziele *Księżę* pisał o jakości rządzenia i korupcji urzędów. Korupcja²² (łac. *corruptio*) oznacza demoralizację²³, rozluźnienie zasad moralnych w społeczeństwie. Jest to (...) *obiecywanie, proponowanie, wręczanie, żądanie, przyjmowanie przez jakąkolwiek osobę bezpośrednio lub pośrednio, jakiejkolwiek nienależnej korzyści majątkowej, osobistej lub innej, dla niej samej lub jakiejkolwiek innej osoby, lub przyjmowanie propozycji, lub obietnicy takich korzyści w zamian za działanie lub zaniechanie działania w wykonywaniu funkcji publicznej lub w toku działalności gospodarczej*²⁴. Natomiast w ramach walki z tym zjawiskiem: *Organy administracji rządowej, organy samorządu terytorialnego oraz instytucje państwowe są obowiązane, w zakresie swojego działania, do współpracy z CBA, a w szczególności udzielania pomocy w realizacji zadań CBA*²⁵.

Analiza literatury przedmiotu do lat 80. XX w. dowodzi, że korupcję²⁶ postrzegano różnie – jako problem społeczny lub zjawisko niebędące problemem. Przyczynia się ona do deregulacji rynku i sztywnego rozwoju gospodarczego, uwalniając inwestorów i przedsiębiorców z niewygodnego gorsetu przepisów, koncesji, zezwoleń oraz załatwiania wszystkich formalności w normalnym, ale

---

²¹ H. Sutch, *Strategia walki z korupcją*, BRE Bank, Warszawa 1999, s. 12–13.

²² Każde państwo dąży (z różnym skutkiem) do tego, by likwidować wszelkie przejawy korupcji w sektorach: państwowym, samorządowym i prywatnym. Korupcja umożliwia maskowanie innych poważnych przestępstw, takich jak handel bronią, narkotykami oraz ludźmi. Podważa zaufanie obywateli do demokratycznych instytucji i transparentności władzy (przejrzystości, uczciwości politycznych przywódców).

²³ Już w XIX w. korupcję postrzegano jako jedno z zasadniczych zagrożeń w sferze prywatnej i państwowej, które podważało zaufanie społeczne. Charakterystyczną cechą tego zjawiska jest udział dwóch stron, czyli dającego i biorącego, które dążą do osiągnięcia korzyści, łamiąc normy, zasady i obyczaje. Korupcja jako problem uczciwości urzędników pojawia się już w chwili narodzin państwa i jest różnie postrzegana w społeczeństwie.

²⁴ *Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym*, DzU 2006, nr 104, poz. 708, art. 1, ust. 3, s. 2.

²⁵ *Ibidem*, art. 3, s. 4. Korupcja winna znaleźć się w centrum uwagi środowisk profesjonalnie zajmujących się analizą rozwoju społeczno-gospodarczego kraju.

²⁶ Poziom natężenia korupcji zależy również od czynników historyczno-kulturowych. Z organizacyjnego punktu widzenia zjawisko to może rozwijać się i stabilizować jako produkt uboczny wadliwej struktury organizacyjnej przedsiębiorstwa.

uciążliwym trybie. Również Francis T. Lui²⁷, ekonomista potępiający korupcję, uznał, że jest ona naturalnym mechanizmem racjonalizującym ceny niedoszacowanych usług, które normalnie na wolnym rynku byłyby o wiele większe. Istnienie korupcji jest normalną reakcją obronną wolnego rynku w sytuacji, gdy podlega on zbyt niemu przeregulowaniu.

W literaturze przedmiotu od najdawniejszych lat istniało przekonanie, że korupcja negatywnie²⁸ wpływa na działalność²⁹ człowieka. Cierpi na niej dobro publiczne, czyli wszyscy obywatele danej społeczności. Ostatnie doniesienia prasowe o korupcji w FIFA oraz polskie „infofera”³⁰ i „afera podsłuchowa”³¹ („taśmowa”) świadczą o aktualności i wadze tego problemu.

Analizując działania rządów, administracji samorządowej czy różnych innych instytucji należy również dostrzec szkodliwą działalność skorumpowanych osób. W działaniu administracji może dochodzić do nasilania występowania zjawisk korupcyjnych³². Gdy zjawiska negatywne zdominują pozytywne,

---

²⁷ F. T. Lui, *An Equilibrium Queuing Model of Bribery*, „Journal of Political Economy”, s. 760–781, <http://down.cenet.org.cn/upfile/38/2005121224321105.pdf> (dostęp: 16.04.2004).

²⁸ Kojder podkreślił, że (...) *nasilająca się korupcja nie tylko narusza zaufanie do prawa i władz państwowych, lecz także podraża koszty towarów, usług i transakcji handlowych, powoduje brak poczucia bezpieczeństwa u obywateli, dewastuje podstawowe zasady moralne – uczciwość, lojalność i odpowiedzialność, a tym samym niszczy podstawową tkankę społeczeństwa obywatelskiego*. A. Kojder, op. cit.

²⁹ Korupcja odbiera siły jednostce oraz hamuje jej innowacyjność, zaangażowanie, wytrwałość itp.

³⁰ Rzecznik prasowy CBA nazwał „infoferę” największą aferą korupcyjną III RP. Prokuratorzy oskarżają w sumie osiem osób o przyjęcie łapówek o wartości 3 mln zł, <http://wpolityce.pl/polityka-infofera-zbierze-w-koncu-plon-3-mln-zlotych-lapowki-w-najwiekszej-aferze-korupcyjnej-iii-rp-> (dostęp: 29.06.2015).

³¹ Afera podsłuchowa („taśmowa”) dotyczyła prywatnych rozmów ministrów i polityków PO podsłuchanych i nielegalnie nagranych w warszawskich restauracjach od lipca 2013 r. (publikacja – lato 2014 r.). Z funkcji w rządzie zrezygnowały osoby, które – jak mówiła premier Ewa Kopacz – *pojawiają się na taśmach*. Byli to ministrowie (zdrowia – Bartosz Arłukowicz, sportu – Andrzej Biernat, skarbu – Włodzimierz Karpiński) i wiceministrowie (skarbu – Rafał Baniak, środowiska – Stanisław Gawłowski, gospodarki – Tomasz Tomczykiewicz). Z funkcji szefa doradców premiera zrezygnował Jacek Rostowski, a decyzję o rezygnacji z funkcji marszałka sejmu podjął Radosław Sikorski. Według informacji „Gazety Wyborczej”, pracownicy warszawskich restauracji Łukasz N. i Konrad L. zeznali, że nagrali ponad 70 rozmów. Jeden z nich jako zleceniodawcę wskazał biznesmana Marka Falentę. <http://wiadomosci.onet.pl/kraj/rzeczpospolita-aferataasmowa-prokuratatura-udostepni-stronom-kolejnych-14-nagran/y5lnwt> (dostęp: 11.06.2015).

³² Główną międzynarodową organizacją społeczną, pełniącą wiodącą rolę w walce z korupcją jest Transparency International (powstała w 1993 r. w Niemczech), której misją jest stworzenie silnej światowej koalicji zwalczającej korupcję, łagodzenie wpływu tego zjawiska w każdym zakątku globu, a także zapoczątkowanie zmian na rzecz świata wolnego od korupcji. Problem ko-

mamy do czynienia z wątpliwym czy szkodliwym działaniem tych instytucji. W korupcji (...) mamy do czynienia, choć nie zawsze, z transakcją w formie bezpośredniej zapłaty za usługę. Określone są w niej terminy i warunki płatności, a targowanie i określenie ceny jest czymś naturalnym. Jednak, by wręczyć łapówkę, potrzebny jest także układ osobisty, dyskrecja i zaufanie. W klientelizmie transakcja nabiera pozorów większej bezinteresowności³³. Różnice między klientelizmem a korupcją przedstawiono w tabeli 1.³⁴

Jadwiga Staniszkis zaprezentowała systemową wersję korupcji, w której (...) w skali globalnej powstało państwo sieciowe z pajęczynami powiązań wysuwających się często poza normalne granice i ciągnących ku zewnętrznym ośrodkom dyspozycji³⁵. Do najważniejszych przyczyn korupcji należą: niesprawna administracja i system prawny, brak stabilnego i skutecznego rządu, ubóstwo, niedostatek dóbr w społeczeństwie, nierówności społeczne, bezrobocie i emigracja zarobkowa, możliwość obejścia przepisów prawa i szybszego załatwienia sprawy w urzędzie, upadek zasad moralnych, nieuczciwość, egoizm społeczny, chęć uniknięcia kary, wyższość ludzkich aspiracji nad możliwościami.

Tabela 1. Różnice między klientelizmem a korupcją

Lp.	Obszary	Klientelizm	Korupcja
1.	zaangażowane osoby	głosy	pieniądze
2.	zaangażowani aktorzy	głosujący – patroni i klienci	urzędnicy publiczni, biznesmeni
3.	charakter władzy	asymetria	równowaga
4.	charakter legalności	legalność	nielegalność
5.	charakter relacji	publiczna	sekretna

Źródło: opracowanie własne na podstawie: K. Nowakowski, *Klientelizm jako forma korupcji*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2007, nr 1, s. 218.

rupcji nie traci na znaczeniu – wywiera ona negatywny wpływ na rozwój gospodarki i demokracji. Może jej sprzyjać złe prawo lub brak egzekucji dobrego prawa.

³³ K. Nowakowski, *Klientelizm jako forma korupcji*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2007, z. 1, s. 214–215. Autor podał dalej: *Klientelizm to coś więcej niż zwykła lojalność, typowa dla stosunków międzyludzkich. Zawiera on ostatecznie bardziej racjonalną relację ekonomiczną niż zwykła refleksyjna osobista lojalność*. Ibidem, s. 217.

³⁴ Ibidem, s. 218. Nowakowski podkreślił, że (...) *do zachowań korupcyjnych można zaliczyć m.in.: nepotyzm, faworytyzm czy kumoterstwo*. Ibidem, s. 219.

³⁵ J. Staniszkis, *Władza globalizacji*, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2003, s. 81–85.

Z korupcją wiąże się pojęcie „indeks percepcji korupcji”, tzw. IPK³⁶, który ukazuje odbiór tego zjawiska w danym kraju przez ludzi biznesu i analityków z całego świata, w tym ekspertów zamieszkałych w ocenianym kraju. IPK porządkuje kraje według stopnia percepcji korupcji wśród urzędników publicznych oraz polityków. Powstał na podstawie szeregu sondaży i badań przeprowadzonych przez niezależne instytucje (m.in.: Gallup International World Bank, Pricewaterhouse Coopers czy The World Economic Forum). Pytania zadawano zarówno przedsiębiorcom i krajowym ekspertom, jak również obywatelom poszczególnych państw i obcokrajowcom. Istotne jest, że indeks ten nie odzwierciedla faktycznego stopnia skorumpowania w badanych krajach, lecz oddaje jedynie subiektywne postrzeganie zjawiska korupcji przez respondentów. Dlatego jego wiarygodność różni się w odniesieniu do poszczególnych państw.

Od roku 2012 każdy kraj oceniany jest w skali od 100 (największa przejrzystość) do 0 (największa korupcja). Zmiana ta ma umożliwić dokładne obserwowanie trendów i porównywanie wyników względem lat ubiegłych. Ranking układany jest według liczby uzyskanych punktów – od największej do najmniejszej. Najwyższa lokata oznacza najmniejszą korupcję. Według IPK w 2012 r., wśród 176 państw (tab. 2), w których mierzono poziom korupcji była również Polska, która zajęła 41. miejsce wspólnie z Dominikaną. W 2012 r. ze wskaźnikiem IPK równym 58 punktów zajęła wyższe miejsce w rankingu niż większość nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej, a także wyższe niż dwa stare kraje członkowskie UE – Włochy (72. lokata) i Grecja (94. lokata). Wszystkie państwa graniczące z Polską, z wyjątkiem Niemiec (13. miejsce), otrzymały lokaty niższe niż Polska (miały wyższy poziom korupcji): Czechy – 54., Słowacja – 62., Białoruś – 123., Ukraina – 144., Rosja – 133.

---

³⁶ IPK to złożony indeks oparty na różnych specjalistycznych sondażach, które dotyczą postrzegania korupcji w sektorze publicznym w ponad 180 krajach. Ewaluacji poddano 175 krajów, z których ponad 2/3 uzyskało mniej niż 50 punktów. CPI przygotowywany przez TI rokrocznie od 1995 r. jest czołowym wskaźnikiem percepcji korupcji w sektorze publicznym.

Tabela 2. Pozycja wybranych państw wg IPK w latach 2012–2014

Pozycja	Państwo	IPK w 2015 r.	IPK w 2014 r.	IPK w 2013 r.	IPK w 2012 r.
1	Dania	91	92	91	90
2	Finlandia	90	89	89	90
3	Szwecja	89	87	89	88
4	Nowa Zelandia	88	91	91	90
5	Norwegia	87	86	86	85
5	Holandia	87	83	83	84
7	Szwajcaria	86	86	85	86
8	Singapur	85	84	86	87
9	Canada	83	81	81	84
10	Niemcy	81	79	78	79
10	Luxemburg	81	82	80	80
10	Wielka Brytania	81	78	76	74
13	Australia	76	80	81	85
13	Islandia	79	79	78	82
15	Belgia	77	76	75	75
16	Austria	76	72	69	69
16	USA	76	74	73	73
18	Hong Kong	75	74	75	77
18	Irlandia	75	74	72	69
18	Japonia	75	76	74	74
21	Urugwaj	74	73	73	72
22	Katar	71	69	68	68
23	Chile	70	73	71	72
23	Estonia	70	69	68	64
23	Francja	70	69	71	71
30	Polska	62	61	60	58
36	Hiszpania	58	60	59	65
166	Afganistan	11	12	8	8
167	Korea Północna i Somalia	8	8	8	8

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Corporation Perceptins Indeks 2014*, *Transparency International*, <http://www.transparency.org/cpi2014/results> (dostęp: 4.12.2014).

Z danych zawartych w tabeli 2. wynika, że kolejny raz na czele rankingu znalazła się Dania z wynikiem 92-punktowym, na drugim miejscu uplasowała się Nowa Zelandia z notą 91 punktów, na trzecim Finlandia – 89 punktów

i Szwecja – 87³⁷. Polska w badanych latach nieznacznie poprawiała swoją pozycję pośród innych państw³⁸. W 2014 r. wyprzedziła Czechy o 10 punktów a Włochy o 18. Antoni Kamiński podkreślił, że korupcja jest efektem (...) *niskiej jakości rządów, mających negatywny wpływ na klimat gospodarowania. Zwalczanie jej objawów jest zawsze mniej skuteczne niż zajęcie się jej przyczynami*³⁹. Z przedstawionych w tabeli 2. danych wynika również, że występuje niewielka zmienność zajmowanej pozycji pod względem korupcji w badanych latach. Państwa od lat zajmują podobne pozycje w rankingu percepcji korupcji. Z podanych danych wynika, że kraje najbardziej rozwinięte zajmują wysokie miejsca. Polska znalazła się w 2014 r. na 35. pozycji pod względem wskaźnika przejrzystości korupcji, wyprzedzając swoich sąsiadów, z wyjątkiem Niemiec.

Od lat 80. XX w. na całym świecie korupcję uznaje się za barierę wzrostu i rozwoju społeczno-gospodarczego państw. W literaturze podkreśla się, że natężenie tego zjawiska jest odwrotnie proporcjonalne do poziomu rozwoju gospodarki. Społeczeństwa zasobniejsze są demokracjami lepiej rządzonymi i mniej skorumpowanymi niż mniej rozwinięte. W rozumieniu art. 2. sporządzonej 4.11.1999 r. w Strasburgu cywilnoprawnej konwencji o korupcji (DzU z 2004 r., nr 244, poz. 243) korupcją jest (...) *żądanie, proponowanie, wręczanie lub przyjmowanie, bezpośrednio lub pośrednio, łapówki lub jakiegokolwiek innej nienależnej korzyści lub jej obietnicy, które wypacza prawidłowe wykonywanie jakiegokolwiek obowiązku lub zachowanie wymagane od osoby otrzymującej łapówkę, nienależną korzyść lub jej obietnicę*⁴⁰. Korupcja zagraża praworządności, demokracji, prawom człowieka, narusza dobre sprawowanie władzy, uczciwość i sprawiedliwość społeczną, spowalnia rozwój gospodarczy⁴¹, a także za-

³⁷ Wyniki IPK wskazują na silne powiązanie korupcji i ubóstwa. Prawie 3/4 krajów uwzględnionych w rankingu wg IPK uzyskało wynik poniżej 50 punktów (w tym prawie wszystkie o niskim dochodzie i niemal wszystkie afrykańskie – z wyjątkiem dwóch), co wykazuje, że większość krajów na świecie ma problem z wysokim poziomem korupcji.

³⁸ W rankingu nie uwzględniono Bułgarii i Rumunii, które mają najniższe wskaźniki percepcji korupcji wśród krajów unijnych. Negatywne oceny korupcji w Bułgarii przekładają się na opóźnienie jej przyjęcia do strefy Schengen.

³⁹ Ibidem, s. 33.

⁴⁰ Prawnokarna Konwencja o Korupcji sporządzona w Strasburgu dnia 27 stycznia 1999 r., DzU 2005, nr 29, poz. 249.

⁴¹ Malmstroem podkreślił, że (...) *przy zamówieniach publicznych, w wyniku korupcji, łupem oszustów pada nawet 25 procent wartości kontraktów. Ze wstępnej oceny Brukseli wynika, że najgorsze w Unii pod tym względem są Bułgaria, Czechy, Włochy, Rumunia i Słowacja. We Wspólnocie wprowadzicie obowiązującą procedury, które mają zagwarantować prawidłowy przebieg zamówień publicznych, ale często są łamane.* C. Malmstroem, *Unia Europejska każdego roku na korupcji w krajach członkowskich*, <http://biznes.onet.pl/wiadomosci/ue/ue-traci-120-miliardow-euro-na-korupcji/5ed9z> (dostęp: 9.03.2013).

graża stabilności instytucji demokratycznych i moralnym podstawom społeczeństwa. A. Kamiński⁴² podkreślił, że korupcja utrwała ubóstwo, negatywnie wpływa na wzrost gospodarczy, powoduje niższą jakość infrastruktury oraz negatywnie oddziałuje na klimat gospodarowania. Ograniczenia mechanizmów blokujących konkurencyjność działań, barier administracyjnych i tworzenia układów monopolistycznych umożliwiają rozwój podmiotów gospodarczych, co zachęca do tworzenia tychże podmiotów i zniechęca do działania w tzw. szarej strefie gospodarczej. Sprawna państwowa administracja⁴³ winna sprzyjać tym wszystkim, którzy pragną tworzyć podmioty gospodarcze poprzez: stwarzanie dobrego klimatu gospodarczego; ograniczanie i likwidację zbędnych przepisów prawa⁴⁴; ograniczanie wysokich kosztów administracyjnych (dużej liczby zbędnych dokumentów, zaświadczeń, za które przedsiębiorca musi płacić) i wysokich podatków (oraz dużej ich liczby), a także nadmiernej liczby bezsensownych kontroli urzędników rządowych (samorządowych) utrudniających swobodę działań przedsiębiorcy. Może ona przyczyniać się do wzrostu i postępu gospodarczego, jak również do rozwoju demokracji. Z rysunku 2. wynika, że korupcją⁴⁵ jest zachowanie odbiegające od realizacji formalnych obowiązków administracji w dziedzinie tworzenia dobrych warunków do gospodarowania.

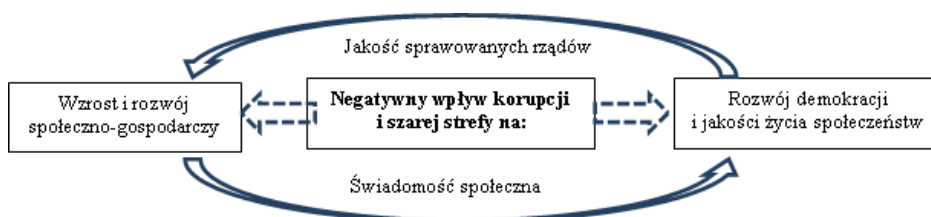
---

⁴² A. Z. Kamiński, B. Kamiński, *Korupcja rządów. Państwa pokomunistyczne wobec globalizacji*, Wydawnictwo Trio, Warszawa 2004, s. 29. Autorzy utrzymują, że gdy dochodzi do nieformalnych porozumień między przedstawicielami państwa a biznesem następuje zachwianie równowagi rynkowej: *Ma to szkodliwy wpływ na jakość klimatu gospodarowania, ponieważ porozumienia między przedstawicielami państwa a grupami biznesu na ogół prowadzą do ograniczenia konkurencji na rynkach i zniechęcają do inwestowania. Polityka państwa winna sprzyjać prawidłowej konkurencji rynkowej, a nie poszczególnym biznesmenom lub sektorom gospodarczym.* Ibidem, s. 246.

⁴³ Nadmiar kontroli administracyjnej ogranicza swobodę przedsiębiorców i odrywa ich od pracy. Wysokie koszty działalności administracyjnej najczęściej mają podtekst korupcyjny.

⁴⁴ Dobra jakość prawa sprzyja tworzeniu klimatu gospodarowania, a to jest zadaniem państwa. Sposób sprawowania rządów wpływa na jakość tego klimatu, a tym samym decyduje o dynamice rozwoju. Sprawne rządy, które tworzą mądre prawo dla przedsiębiorczych obywateli, ograniczają agresywne działanie sił globalizacji. Eliminacja korupcji sprzyja konkurencyjności działań podmiotów gospodarczych.

⁴⁵ Korupcja potocznie nazywana jest uprawianiem prywaty kosztem ogółu społeczeństwa. Z nią ściśle łączy się IPK stworzony przez specjalistów z TI. Aby kraj mógł podlegać ocenie w aspekcie tego wskaźnika, w latach 2002–2005 na jego terenie musiały być zrealizowane co najmniej trzy różne badania sondażowe. Zanim wybrane wskaźniki zostały połączone w jeden CPI, musiały zostać poddane standaryzacji, aby opisywały poziom korupcji na tej samej, 11-stopniowej skali.

Rysunek 2. Wpływ szarej strefy i korupcji na rozwój (wzrost) gospodarczy

Źródło: opracowanie własne.

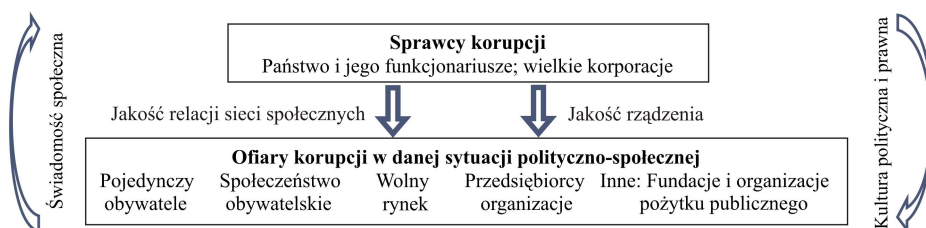
Kamiński podkreślił, że (...) powszechność korupcji jest jednak różna w różnych krajach. W jednych jest to zjawisko uboczne, w innych występuje na wielką skalę – niszcząc społeczną motywację do produktywnego działania, wywołując rozkład instytucji, powodując zerwanie związku między kwalifikacjami i zasługami jednostki a udziałem w społecznym systemie dystrybucji nagród. Efektem jest postępujący rozkład państwa i demoralizacja społeczeństwa⁴⁶. Na podstawie badań Głównego Urzędu Statystycznego⁴⁷ w Łodzi, w 2011 r. jakość życia na poziomie zadowolenia deklarowało 64,8% Polaków.

W analizach dokonywanych za pomocą ekonomicznego zestawu interpretacyjnego korupcja ujmowana jest jako problem wykorzystywania przez urzędników państwowych (samorządowych) ich stanowisk w celu osiągnięcia osobistych korzyści. W związku z powyższym funkcjonariusze państwowi mogą stać się zasadniczymi sprawcami korupcji⁴⁸ (rys. 3).

⁴⁶ A. Z. Kamiński, B. Kamiński, op. cit., s. 25. Autorzy podkreślili: *Korupcja jest słabością rządu, a kiedy się utrwali, słabość tę potęguje. Niefunkcjonalność instytucji publicznych, przejawiająca się w braku przejrzystości podejmowanych decyzji, w wysokich korzyściach, jakich miano oczekiwać, łamiąc formalne zasady działania instytucji, w połączeniu z brakiem hamulców etycznych sprzyja korupcji, ale jednocześnie prowadzi do rozkładu porządku publicznego.* Ibidem, s. 27–28.

⁴⁷ Główny Urząd Statystyczny, *Jakość życia, kapitał społeczny, ubóstwo i wykluczenie społeczne w Polsce*, Warszawa 2013, s. 9. W 2011 r. 64,8% Polaków w wieku co najmniej 16 lat określało siebie jako zadowolonych z życia, stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/WZ_ja_kosc_zycia_2013.pdf (dostęp: 27.06.2013).

⁴⁸ W *Deklaracji paryskiej* Zgromadzenia Narodów Zjednoczonych zawarto przesłanie: *Zwalczanie poważnej korupcji to początek każdej działalności politycznej, która ma być wiarygodna. Musimy odbudować zaufanie do elit politycznych i gospodarczych*, s. 9, <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2010/eur/154444.htm> (dostęp: 8.04.2011). Departament Stanu USA wytknął Polsce korupcję: *Korupcja we władzach i społeczeństwie, seksualne wykorzystywanie dzieci, wykroczenia policji, problemy z wymiarem sprawiedliwości oraz dyskryminacja kobiet i gejów – to przykładowe problemy w dziedzinie praw człowieka wytknięte Polsce przez amerykański Departament Stanu. W dorocznym raporcie zebrano dane ze 194 krajów, ze szczególnym uwzględnieniem państw arab-*

Rysunek 3. Sprawcy i ofiary korupcji

Źródło: opracowanie własne.

Biuro informacyjne CBA podaje, że: *Administracja państwowa i samorządowa zajmują czołowe miejsca w statystykach korupcyjnych CBA, ABW i Policji. Modelowym przykładem występowania tego zjawiska jest wydawanie pozwoleń na budowę. Spośród 41 tys. przestępstw korupcyjnych zarejestrowanych w latach 2004–2009 m.in. przez ABW, Policję, CBA i Straż Graniczną, ponad 13 tys. dotyczyło naruszenia § 228 kk. (sprzedajność urzędnicza). Częściej ścigano tylko za przekupstwo (§ 229 kk.)⁴⁹. Z rysunku 4. wynika, że korupcję można traktować jako problem społeczny⁵⁰.*

Grzegorz Makowski przez pojęcie problemu społecznego rozumiał (...) *pe-wien element rzeczywistości społecznej, który jest postrzegany, badany i wyjaśniany w sposób normatywny (...)* Jeśli bowiem problemy społeczne mają swoje źródło w działaniach aktorów społecznych, muszą być również przynajmniej teoretycznie możliwe do zlikwidowania lub złagodzenia⁵¹. Dużym problemem społecznym może być brak świadomości społeczeństwa na temat szkodliwości korupcji, która może stanowić również problem polityczny, ekonomiczny,

---

skich, w związku z rewolucjami w regionie. Wśród największych problemów Polski wymienia się nadużycia w policji, niewłaściwe stosowanie aresztu zapobiegawczego, niewydajny system sądowniczy, korupcję i (rzadko stosowane) ograniczenie wolności słowa, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/departament-stanu-usa-wytyka-polsce-korupcje,167137.html> (dostęp: 8.4.2011).

⁴⁹ *Mapa korupcji*, http://e-grajewo.pl/artykuly,Mapa_korupcji,350.html (dostęp: 16.02.2011).

⁵⁰ Wysoki poziom korupcji powoduje szereg negatywnych konsekwencji we wszystkich dziedzinach życia społeczno-gospodarczego. Jamrozik i Nocella podkreślili, że (...) *problemami są okoliczności, postawy oraz struktury, które przez aktorów społecznych postrzegane są jako zagrażające wartościom, celom, hierarchiom, standardom moralnym czy też instytucjom uznawanym za ważne dla utrzymania jakiejś formy społecznej stabilizacji*. A. Jamrozik, L. Nocella, *The Sociology of Social Problems. Theoretical Perspectives and Methods of Intervention*, Cambridge University Press, Cambridge 1988, s. 18.

⁵¹ G. Makowski, *Korupcja jako problem społeczny*, Wydawnictwo Trio, Warszawa 2008, s. 82–84.

a nawet (...) *śmiertelnie poważne zagrożenie dla wolnego rynku i rozwoju gospodarczego i sprowadza się do pytania, w jaki sposób ograniczyć negatywne ekonomiczne konsekwencje tego problemu*⁵². Do czynników sprzyjających pojawianiu się korupcji zalicza się nieudaną politykę państwa zmierzającą do zbytnej regulacji rynku i ograniczenia liberalizacji, co przejawia się m.in. w ograniczaniu wymiany gospodarczej, subsydiów rządowych, regulacjach cen, niskich płacach urzędników, nieefektywnym systemie podatkowym. Relatywnie rzadkie zasoby, takie jak ropa, złoto, diamenty są czynnikiem ekonomicznym sprzyjającym pojawianiu się korupcji⁵³.

Kathleen A. Getz i Roger J. Volkema do negatywnych czynników korupcji zaliczyli⁵⁴:

1. Odpływ specjalistów – ludzi mających wysokie kwalifikacje zawodowe i wykształcenie.
2. Spadek dochodów państwa z podatków i znaczące utrudnienia w szacowaniu wydatków budżetowych państwa.
3. Wadliwą alokację środków budżetowych polegającą na angażowaniu znacznych sum pieniędzy w tzw. białe słońce, czyli ogromne projekty infrastrukturalne (np. budowa autostrad, zapór wodnych, tam, elektrowni wodnych i wiatrowych), które częstokroć stanowią dogodne pole do nadużyć.
4. Pomijanie inwestycji drobnych (równie potrzebnych), takich jak wyposażenie szkół, ośrodków społecznych, szpitali. Niektórzy analitycy starali się nawet wykazać (na podstawie CPI i IPK – indeksu percepcji korupcji), że „skok” państwa w indeksie percepcji korupcji o jedno odchylenie standardowe będzie miał wpływ na nakłady, na: edukację, zdrowie, pomoc społeczną itp.
5. Nieprawidłowe wykorzystanie pomocy zagranicznej (otrzymanych kapitałów finansowych i innych środków) prowadzące do dalszego spowolnienia rozwoju gospodarczego.

---

⁵² Ibidem, s. 164.

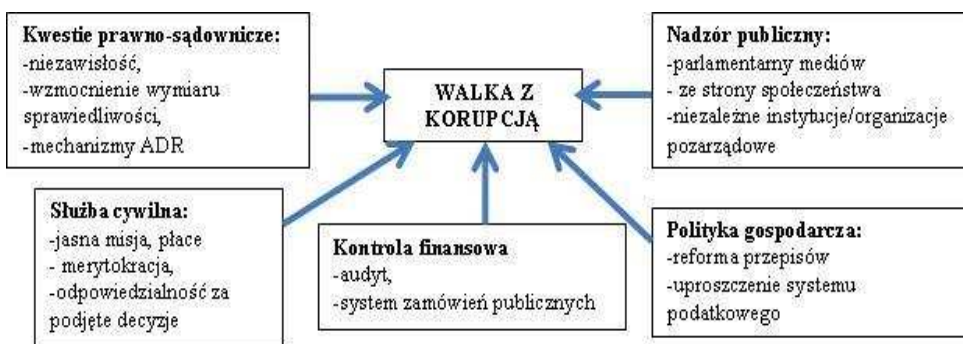
⁵³ Makowski podkreśla, że obrót cennymi zasobami (...) *zwykle podlega silnym regulacjom ze strony państwa, stając się w ten sposób łatwym polem do nadużyć*. Ibidem, s. 165.

⁵⁴ K.A. Getz K.A., R.J. Volkema, *Culture, perceived corruption, and economics: A model of predictors and outcomes*, „Business and Society” 2001, No. 40 (1), s. 7–30, <http://bas.sagepub.com/content/40/1/7.abstract> (dostęp: 8.04.2011).

Zwalczanie korupcji

Zwalczanie poważnej korupcji to początek każdej działalności politycznej, która powinna być wiarygodna i czytelna dla każdej jednostki w danym społeczeństwie, narodzie. Na rysunku 4. przedstawiono schemat walki z korupcją przyjęty przez Bank Światowy zajmujący się wspieraniem długofalowego wzrostu gospodarczego i zmniejszaniem ubóstwa w krajach rozwijających się. Pomoc ta jest realizowana poprzez dotacje, nisko oprocentowane pożyczki, a także pomoc techniczną. Te instrumenty są wykorzystywane w walce z ubóstwem, wspierają rozwój edukacji, ochronę środowiska, rozbudowę infrastruktury czy ochronę zdrowia. Prezydent Banku Światowego Paul Wolfowitz podczas konferencji w Dżakarcie 11.04.2006 r. przedstawił własny plan antykorupcyjny oparty na trzech filarach⁵⁵:

1. Realizowany na poziomie kraju ma bazować na współpracy z ekspertami w dziedzinie walki z korupcją. Bank Światowy będzie więc wspierał reformy systemu sprawiedliwości, służby cywilnej, mediów, dostępu do informacji i decentralizacji służby publicznej.
2. Współpraca ze społeczeństwem obywatelskim i sektorem prywatnym.
3. Współpraca z zagranicznymi bankami i innymi organizacjami rozwoju.

Rysunek 4. Schemat walki z korupcją przyjęty przez Bank Światowy

Źródło: opracowanie na podstawie: H. Sutch, *Strategia walki z korupcją*, BRE Bank, Warszawa 1999, s. 19.

⁵⁵ Bank Światowy (World Bank) jest instytucją zapewniającą finansową i techniczną pomoc krajom rozwijającym się. Nie jest on jednak typowym bankiem, lecz organizmem złożonym z Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju (International Bank for Reconstruction and Development – IBRD) oraz Międzynarodowego Stowarzyszenia na Rzecz Rozwoju (International Development Association – IDA), <http://www.antykorupcja.gov.pl/ak/retrospekcje/retro/7563,Plan-antykorupcyjny-Banku-Swiatowego.html> (dostęp: 11.04.2006).

Zakłada się, że korupcja jest złożonym zjawiskiem, które ma głębokie uwarunkowania systemowe, dlatego też dokumentem przyjętym przez zwalczającą ją państwa winny być narodowe programy zwalczania korupcji zatwierdzone przez rządy tychże państw. Programy te powinny być wdrażane za pomocą szczegółowych planów działania do walki z korupcją, których głównymi celami mogą być:

- ograniczanie sytuacji, w których może dojść do działań korupcyjnych;
- podniesienie społecznej świadomości publicznej i wrażliwości na zjawisko korupcji;
- skuteczne wykrywanie przestępstw korupcyjnych⁵⁶ i promocja etycznych wzorców postępowania;
- wdrażanie efektywnych mechanizmów walki z korupcją;
- stworzenie przejrzystych i przyjaznych obywatelowi struktur administracji publicznej na miarę otwartego społeczeństwa informacyjnego;
- skoordynowanie działań zmierzających do respektowania antykorupcyjnych przepisów prawnych.

W literaturze przedmiotu pojawia się pytanie: W jaki sposób korupcja zagraża dobrem rządowi? Rządziej zaś stawiane są: Jak rządy zwalczają przejawy korupcji? Jak organizować działanie instytucji państwa, aby minimalizować korupcję? Czy możliwe jest stworzenie zdrowych mechanizmów kontroli władzy? Jakie cechy rządów demokratycznych pomagają ograniczyć słuźenie własnym interesom, a które przyczyniają się do korupcji? Pytania te stały się inspiracją do opracowania wielu różnorodnych programów zwalczania korupcji.

Do zadań Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego związanych ze zwalczaniem korupcji należy:

- monitorowanie realizowanych zamówień publicznych oraz postępowań prywatyzacyjnych wskazanych przez Prezesa Rady Ministrów;
- prowadzenie śledztw i dochodzeń na podstawie materiałów uzyskanych w toku pracy operacyjno-rozpoznawczej lub powierzonych przez prokuratury w sprawach dotyczących prywatyzowanych podmiotów⁵⁷;

---

⁵⁶ Aby skutecznie walczyć z korupcją, należy uwzględnić funkcjonowanie całej sieci instytucji publicznych. Ponadto przeciwdziałanie korupcji nie sprowadza się tylko do ścigania i represjonowania przestępców. Skuteczna walka z tym zjawiskiem wymaga istnienia spójnego systemu sprawnych, przejrzystych, uczciwych oraz efektywnych instytucji publicznych, które powinny nawzajem się równoważyć i skutecznie eliminować powstałe nieprawidłowości. Jeśli sieci instytucji publicznych działają sprawnie, wówczas możliwe jest tworzenie zdrowego i stabilnego systemu rzetelności życia publicznego, w którym polityka antykorupcyjna będzie elementem szeroko rozumianej walki z nieuczciwością i nadużyciami urzędników.

- rozpoznawanie nieprawidłowości w przetargach publicznych;
- przekazywanie odbiorcom określonym w art. 18. *Ustawy z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu* informacji na temat zagrożeń prywatyzacji i przetargów;
- prowadzenie profilaktyki antykorupcyjnej.

W Polsce program zwalczania korupcji realizowany był w dwóch etapach:

I etap strategii antykorupcyjnej; przyjęcie dokumentu rządowego (17.09.2002 r.) *Program Zwalczania Korupcji – Strategia Antykorupcyjna*⁵⁸: *I etap wdrażania 2002–2004*.

II etap strategii antykorupcyjnej; przyjęcie dokumentu rządowego (25.19.2005 r.) *Program Zwalczania Korupcji – Strategia Antykorupcyjna: II etap wdrażania 2005–2009* przewidującego realizację kolejnego pakietu przedsięwzięć legislacyjnych, organizacyjnych i edukacyjno-informacyjnych oraz monitorowanie efektywności podejmowanych działań.

W momencie przyjęcia przez Radę Ministrów strategii antykorupcyjnej w ramach MSWiA powołano Zespół ds. Koordynacji Strategii Antykorupcyjnej, do którego zadań należało:

- prowadzenie monitoringu realizacji strategii antykorupcyjnej;
- opracowywanie analiz, ocen i monitorowanie zjawisk korupcyjnych w działalności publicznej;
- opracowywanie dla Rady Ministrów półrocznych raportów z realizacji strategii antykorupcyjnej;
- bieżąca współpraca z organami administracji publicznej oraz organizacjami pozarządowymi, w tym opracowywanie projektów współpracy z nimi w zakresie działań antykorupcyjnych;
- prowadzenie monitoringu działań organizacji pozarządowych;
- identyfikowanie, zbieranie i wymiana dobrych praktyk w zakresie przeciwdziałania korupcji w ramach współpracy krajowej i międzynarodowej;
- wdrażanie antykorupcyjnych projektów współpracy bliźniaczej⁵⁹.

---

⁵⁷ Badacze problemu podkreślają, że (...) *łupieżcza postawa wobec majątku państwa i finansów publicznych nie sprzyja ani stworzeniu silnej gospodarki, ani umacnianiu instytucji państwowych*. A. Z. Kamiński, B. Kamiński, op. cit., s. 132.

⁵⁸ W latach 2002–2004 Zespół ds. Koordynacji Strategii Antykorupcyjnej funkcjonował w Biurze Ministra MSWiA, a od października 2004 r. w Departamencie Administracji Publicznej. Strategia antykorupcyjna to plan (lub dalekosiężne plany) osiągnięcia kluczowych celów.

⁵⁹ *Twinning* (współpraca bliźniacza) to przede wszystkim partnerska współpraca pomiędzy instytucjami publicznymi z krajów dawcy i biorcy pomocy. Polega ona na przekazywaniu krajowi biorcy przez kraj dawcy pomocy, doświadczeń związanych z implementacją prawa UE, a także pozwala nawiązać długotrwałe kontakty między partnerami współpracy. Jest to powstała

Makowski i inni podkreślili, że (...) przyjęty przez Radę Ministrów II etap Strategii Antykorupcyjnej przewidywał powołanie Komitetu Monitorującego, w którego skład mieli wejść przedstawiciele poszczególnych resortów, instytucji oraz organizacji pozarządowych zaangażowanych w przeciwdziałanie korupcji. Komitet Monitorujący nigdy nie został powołany⁶⁰.

W kontekście praktyk korupcyjnych Anna Wierzbica⁶¹ określiła pojęcie zasady odpowiedzialności, w której wyróżniła dwie płaszczyzny:

- odpowiedzialność samego funkcjonariusza za działania korupcyjne i ich skutki; mieści się w niej odpowiedzialność karna, porządkowa, dyscyplinarna i odszkodowawcza;
- odpowiedzialność za funkcjonariusza, a ściślej za szkodę wyrządzoną osobom trzecim przez funkcjonariusza wskutek działania korupcyjnego, która obejmuje odpowiedzialność deliktową na podstawie przepisów kodeksu cywilnego oraz odpowiedzialność odszkodowawczą za szkody spowodowane wydaniem decyzji nieważnej i stwierdzenie tej nieważności.

Należy dodać, że wprawdzie (...) działania władz publicznych w zakresie ograniczania korupcji są w Polsce dość chaotyczne, czasem sprzeczne, a nawet kontrowersyjne, to jednak są kontynuowane i najwyraźniej przynoszą pewne rezultaty, czego odbicie możemy znaleźć w monitoringu (...) albo w innych ana-

---

w 1998 r. z inicjatywy Komisji Europejskiej program, którego główny cel stanowi wspieranie instytucji publicznych oraz przyczynianie się do rozwoju nowoczesnej administracji w państwach objętych finansowanymi przez Komisję Europejską programami, takimi jak: ENPI czy IPA. W ramach IPA beneficjentami projektów bliźniaczych są między innymi państwa kandydujące do Unii Europejskiej, natomiast ENPI przeznaczony jest dla państw objętych polityką sąsiedztwa i partnerstwa. Od 2004 r. instytucje polskiej administracji publicznej oraz posiadające status Mandated Body mogą uczestniczyć w realizacji projektów współpracy bliźniaczej jako dawcy pomocy. Do lutego 2013 r. polskie instytucje uczestniczyły w realizacji ok. 50 projektów bliźniaczych. <http://twinning.polskawue.gov.pl/www/twinning.nsf/0/E9> (dostęp: 10.06.2014).

⁶⁰ G. Makowski, J. Zbieranek, J. Gałkowski, *Ocena stanu realizacji I i II etapu rządowego programu zwalczania korupcji – Strategia Antykorupcyjna za lata 2002–2009*, [w:] *Korupcja i antykorupcja. Wybrane zagadnienia*, cz. III, red. J. Kosiński, K. Krak, A. Koman, Centralne Biuro Antykorupcyjne, Warszawa 2012, s. 43–55. Autorzy zauważyli: *Sam zespół nie opracował koncepcji rozwoju Strategii, ani nie był źródłem żadnych poważniejszych zmian ani w zakresie treści samego dokumentu, ani w sposobie jego wdrażania. Pomimo zapisu w dokumencie, nie opracowano wskaźników, które miały pozwolić właściwie ocenić realizację założonych celów. Jedynym wskaźnikiem realizacji strategii była „zero-jedynkowa” ocena czy zadania zostały, czy nie zostały wykonane. Podali dalej: Zespół nie opracował wszystkich przewidzianych dokumentem sprawozdań. Na zakładanych dziewięć sprawozdań półrocznych – Zespół opracował pięć. Ponadto Departament Analiz i Nadzoru MSWiA opracował i opublikował Sprawozdanie Podsumowujące. Ibidem, s. 54, 55.*

⁶¹ A. Wierzbica, *Ograniczenia antykorupcyjne w samorządzie terytorialnym*, Oficyna a Wolters Kluwer business, Warszawa 2008, s. 218.

lizach wykonywanych przez instytucje międzynarodowe, jak grupa GRECO czy Bank Światowy⁶². W powyższym Raporcie z monitoringu podano, że (...) w latach 2009–2011 rząd właściwie nie prowadził żadnej horyzontalnej polityki antykorupcyjnej. W Kancelarii Prezesa Rady Ministrów powołano co prawda pełnomocnika (w randze ministra) do spraw opracowania programu zwalczania nadużyć w instytucjach publicznych, stanowisko to nie miało jednak wystarczającego wsparcia politycznego ani zasobów niezbędnych do przygotowania jakichkolwiek strategicznych działań w zakresie ograniczenia korupcji⁶³.

W państwach o wysokim kapitale intelektualnym i świadomości społecznej występują mechanizmy socjalizacyjne oddziałujące dodatnio w procesie kształtowania się oraz internacjonalizacji określonych norm i wartości niezbędnych do działań prorozwojowych w danym społeczeństwie. Natomiast w mniej rozwiniętych państwach kolejnym wyzwaniem staje się odpowiednie określenie zasad współpracy, które wzmacniają aktywność jednostki i całych grup społecznych z przedsiębiorstwami i organizacjami trzeciego sektora.

We październiku i listopadzie 2014 r. w GWSH w Koszalinie przeprowadzono badania wśród trzech grup studentów. Tematem była *Opinia studentów o postrzeganiu i rozpowszechnieniu zjawiska korupcji w Koszalinie*. Kwestionariusz ankiety opracowali studenci I i II roku Wydziału Administracji. Pytania dotyczyły: opinii o załączkach korupcji, osobistych doświadczeń korupcyjnych, poziomu korupcji politycznej⁶⁴ oraz skorumpowania zawodów (stanowisk w administracji państwowej), głównych obszarów zagrożonych łapownictwem (narkomania, alkoholizm), a także postaw wobec korupcji, jej przyczyn oraz strategii jej zwalczania. Zastosowano technikę bezpośredniego wywiadu kwestionariuszowego. Przed pytaniami odnoszącymi się bezpośrednio do korupcji respondenci byli proszeni o wskazanie czterech najważniejszych, ich zdaniem, obecnych problemów społecznych w Koszalinie. Z przeprowadzonych badań wynika, że wśród studentów (pracujących i uczących się) korupcja postrzegana była jako duże zagrożenie. Większość badanych respondentów uznała korupcję

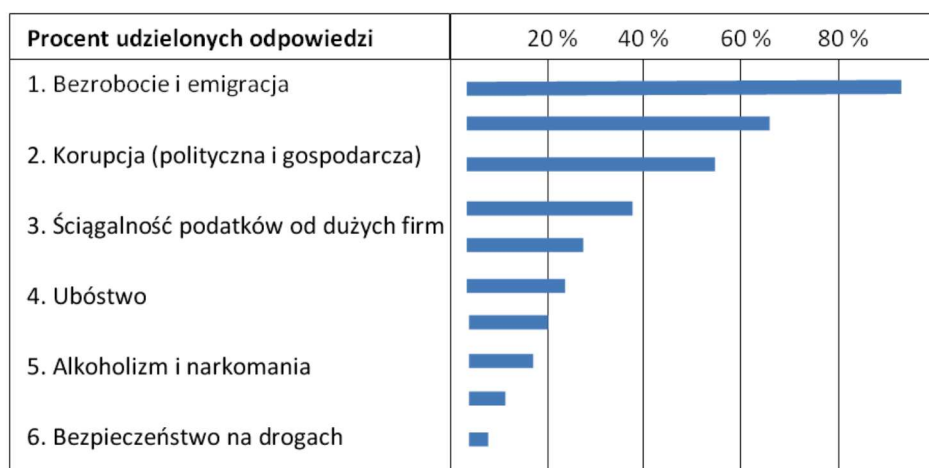
⁶² *Mechanizmy przeciwdziałania korupcji w Polsce. Raport z monitoringu*, red. I. Komorowska-Dzierżanowska, Fundacja Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2012, s. 16.

⁶³ *Ibidem*, s. 16.

⁶⁴ Firmy mogą przekazywać pieniądze na konto bankowe wybranej partii politycznej, oczekując w zamian wyznaczenia na dane stanowisko przychylnego sobie kandydata, aby w przyszłości zadowolić swoich sponsorów. We wszystkich demokratycznych państwach przyjmowanie prezentów przez polityków narusza prawo. Dbalność polityków o interesy wąskich grup społecznych narusza interesy publiczne, jak również tworzy problemy związane z możliwym konfliktem interesów w przypadku ustawodawstwa kontrolnego i podatkowego.

za jeden z zasadniczych problemów społecznych⁶⁵. Na pierwszym miejscu umiejscowiono bezrobocie i emigrację (ok. 92% respondentów), na drugim korupcję (66%), na trzecim ściążalność podatków od dużych firm (56%), na czwartym ubóstwo (38%). Duże zagrożenie korupcją widzą studenci pracujący i ci, którym lepiej się powodzi. Postawili ją na pierwszym miejscu, podczas gdy niepracujący i uczący się studenci – na trzecim, po bezrobociu, migracji zarobkowej i ściążalności podatków od dużych firm. Należy dodać, że kapitał intelektualny (jego dwie kategorie – kapitał ludzki i społeczny czyli strukturalny) oraz wysoka świadomość obywatelska⁶⁶ mogą znacząco przyczyniać się do ograniczenia zjawiska korupcji: ekonomicznej, informacyjnej, administracyjnej, wyborczej, politycznej, samorządowej, zamówień publicznych i prywatnych. Oba czynniki mogą stanowić skuteczną zaporę przeciw zachowaniom korupcyjnym.

Tabela 3. Problemy społeczne dostrzegane przez studentów GWSH w regionie koszalińskim i mieście Koszalin w 2014 r.

Źródło: opracowanie własne, na podstawie badań studentów GWSH w 2014 r.

⁶⁵ Jednym z problemów społecznych są niskie dochody pracowników z tytułu wykonywania pracy, które znacząco determinują konsumpcję jednostek (związane są z tym niskie wydatki i niski stan posiadania dóbr o trwałym charakterze). Wysokość oraz źródło pochodzenia dochodów, a także ich ograniczenie, decydują o aktywności życiowej i alokacji zasobów pracy, a tym samym o jakości życia i wielkości zjawisk korupcyjnych w społeczeństwie.

⁶⁶ Zjawisko korupcji mocno ogranicza silne społeczeństwo obywatelskie posiadające silne media, które stanowią niezależną kontrolę społeczną (nieurzędową).

Właściwe uwarunkowania strukturalne, wysoki stan kapitału intelektualnego i zaufanie do przedstawicieli władz, jak również dobry stan i przestrzeganie przepisów prawa może powodować, że nadużywanie władzy będzie bardzo trudne a niekiedy niemożliwe. Niekompetentni, nieudolni pracownicy administracji państwowej i samorządowej swoim zachowaniem mogą prowokować przedstawicieli władzy do popełniania nadużyć. Z drugiej zaś strony pracownicy ci nie powinni obawiać się o swoją pracę i płacę, gdyż w przeciwnym razie będą wchodzić w nieformalne układy korupcyjne.

W przypadku ujawnienia działań korupcyjnych uruchomiony zostaje system odpowiedzialności prawnej. Zgodnie z *Raportem z monitoringu: Historia nieefektywnych wysiłków zmierzających do sformułowania polityki antykorupcyjnej jest więc najlepszym dowodem na to, że otoczenie polityczne nie stanowi czynnika sprzyjającego budowie silnego systemu rzetelności, przejrzystości i jakości życia publicznego w Polsce. Również w społeczeństwie można odczuć niedostatek potencjału, który sprzyjałby zwiększeniu i umocnieniu przejrzystości życia publicznego oraz tworzeniu efektywnych mechanizmów antykorupcyjnych*⁶⁷. Ponadto ciągle aktualne są w Polsce słowa Pawła Adamowicza: *Korupcja w Polsce jest poważnym problemem (...) a skuteczniejsze w zwalczaniu każdej patologii społecznej jest stworzenie warunków, które nie będą im sprzyjały. W przypadku korupcji najważniejsze jest zwłaszcza maksymalne uproszczenie przepisów, uczynienie procedur przejrzystymi, eliminowanie sytuacji, w których urzędnicy podejmują uznaniowe decyzje, przy jednoczesnym zaostrzeniu kar za przestępstwa o charakterze korupcyjnym*⁶⁸.

Walkę z korupcją⁶⁹ w Polsce może również powodować szkodliwa konkurencyjność partii politycznych, słaba działalność Kolegium do Spraw Służb Specjalnych⁷⁰ i spory kompetencyjne między różnymi agendami rządowymi:

---

⁶⁷ *Mechanizmy...*, op. cit., s. 16.

⁶⁸ P. Adamowicz, *Jakość polskich standardów antykorupcyjnych*, [w:] *Korupcja. Oblicza, uwarunkowania, przeciwdziałanie*, red. A. Dylus, A. Rudowski, M. Zaborski, Uniwersytet Kard. S. Wyszyńskiego, Warszawa 2006, s. 39.

⁶⁹ Walkę z korupcją w Polsce utrudnia znacząca część społeczeństwa akceptująca to zjawisko. Programy antykorupcyjne nie mogą ograniczać się do wewnętrznego funkcjonowania organizacji czy instytucji, lecz muszą także uwzględniać relacje z innymi organizacjami, aktualnymi i ewentualnymi kontrahentami. Podstawą wszystkich programów przeciwdziałania temu zjawisku w organizacjach musi być niezaprzeczalnie zdrowa kultura organizacyjna (instytucji) bazująca na wartościach etycznych, należycie rozpowszechnianych wśród pracowników.

⁷⁰ W artykułe 11. *Ustawy z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu* jest zapis: *Przy radzie Ministrów działa Kolegium do Spraw Służb Specjalnych, zwanych dalej „Kolegium”, jako organ opiniodawczo-doradczy w sprawach programowania, nadzorowania i koordynowania działalności ABW, AW, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego i Centralnego Biura Antykorupcyjnego, zwanych dalej „służbami specjal-*

ABW, Ministerstwem Spraw Wewnętrznych, Ministerstwem Gospodarki, jednostkami podległymi komendantowi głównemu Policji (Centralne Biuro Śledcze, Biuro Spraw Wewnętrznych, Zarząd Graniczny KG SG), Ministerstwem Skarbu Państwa, komórkami izb celnych, Giełdą Papierów Wartościowych, Komisją Nadzoru Finansowego i innym zagranicznymi służbami specjalnymi. Walka z korupcją⁷¹ winna mieć charakter systemowy⁷² i dotyczyć nie tylko jej przejawów, ale głównie mechanizmów jej powstawania, czyli skupiać się na ograniczeniu monopolu władzy i urzędu, w sytuacji gdy skorumpowani politycy oraz urzędnicy traktują dobro wspólne jak swoją własność. Michał Kulesza podkreślił, że w Polsce problemem nie jest obecnie łapownictwo polegające np. na wręczaniu korzyści mających przyspieszyć wydanie zezwolenia na budowę intratnego obiektu. *Pojawia się raczej problem łapówek dawanych po to, by komuś nie dać zezwolenia na otwarcie np. nowego supermarketu (bo ktoś w pobliżu otworzył już wcześniej supermarket) albo nie dać zezwolenia na wybudowanie nowego biurowca (bo w okolicy jest już biurowiec z tysiącami metrów kwadratowych powierzchni do wynajęcia)*⁷³.

Kumulacja korupcji jest zjawiskiem wysoce niebezpiecznym dla rozwoju społeczno-gospodarczego państwa i może powodować między innymi:

- redukcję więzi rozwojowych, zdrowych sieci społecznych i znaczne ich osłabianie⁷⁴,
- zwiększenie liczby nieformalnych sieci społecznych działających na podstawie reguł pokrewieństwa i norm wzajemności, które stanowią bazę układów

---

nymi”, oraz podejmowanych dla ochrony bezpieczeństwa państwa działań Policji, Straży Granicznej, Żandarmerii Wojskowej, Służby Więziennej, Biura Ochrony Rządu, Służby Celnej, urzędów skarbowych, izb skarbowych, organów kontroli skarbowej, organów informacji finansowej oraz służb rozpoznania Sił Zbrojnych RP, <http://bip.abw.gov.pl/ftp/upload/ustawa.pdf> (dostęp: 12.03.2009).

⁷¹ Pilipiec i Szreniawski stwierdzili: *Korupcja jest zjawiskiem dewiacyjnym pojawiającym się szczególnie często tam, gdzie mamy do czynienia z jednej strony z fakultatywnym systemem podejmowania decyzji, a z drugiej – z brakiem możliwości skutecznej kontroli tego procesu*. S. Pilipiec, P. Szreniawski, *Socjologia administracji. Zarys wykładu*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2014, s. 135.

⁷² Aby zmniejszyć skalę zjawisk korupcyjnych w Polsce, należy podnieść poziom odpowiedzialności, propagować uczciwość, poszerzyć świadomość obywatelską, zmienić nastawienie oraz wprowadzić dobre rozwiązania legislacyjne zapewniające przejrzystość procesów decyzyjnych.

⁷³ M. Kulesza, *Reforma samorządu terytorialnego. Bariery antykorupcyjne*, [w:] *Korupcja. Oblicza...*, op. cit., s. 35. Nie jest to tradycyjnie rozumiana korupcja.

⁷⁴ Osłabienie sieci społecznych może odbywać się poprzez: mobilizację określonych kontaktów i stosunków społecznych, ograniczanie, a także utrudnianie możliwości działania i współpracy jednostek oraz ich dostępu do informacji (przez skorumpowane elity władzy, jak również zorganizowane grupy mafijne i przestępcze).

- klientelistycznych (najczęściej w „grupach wzajemnej adoracji” wewnątrzpartyjnej, mafijnej, gangsterskiej);
- odejście do innych organizacji specjalistów i ludzi mających wysokie kwalifikacje zawodowe;
  - znaczący spadek dochodów państwa z podatków i ukrywanie uzyskanych przychodów;
  - niewydolność wymiaru sprawiedliwości i skorumpowane sądownictwo;
  - zwiększenie liczby więźniów oraz osadzonych w areszcie i oczekujących na akt oskarżenia⁷⁵;
  - niejasność i zawłość stanowionego prawa dającego duże pole do nadużyć;
  - nadmierne uprzywilejowanie ekip rządzących i politycznych;
  - nieefektywne systemy wyborcze i brak przejrzystości w życiu publicznym.

Należy podkreślić, że deficyt⁷⁶ kapitału intelektualnego w danym społeczeństwie traktuje się jako czynnik destrukcyjny. Może on stanowić zasadniczą przyczynę hamowania rozwoju społeczno-gospodarczego, jak również narastania patologii społecznej⁷⁷.

Podsumowanie

Na podstawie badań stwierdza się, że im niższy stan kapitału intelektualnego, tym wyższy wskaźnik korupcji w danym społeczeństwie (i odwrotnie). Wielkość korupcji oraz skłonność do zachowań korupcyjnych stanowi jeden z ważnych parametrów jakości rozwoju i poziomu życia⁷⁸. Wysoki wskaźnik korupcji przynosi duże straty w rozwoju społeczno-gospodarczym, jak również

---

⁷⁵ *Akt oskarżenia za korupcję w MSWiA gotowy. Nie ostatni w wielkiej aferze*, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/infoafera-jest-gotowy-akt-oskarzenia-za-korupcje-w-mswia,555699.html> (dostęp: 29.06.2015).

⁷⁶ Należy pamiętać, że korupcja nie znika wraz z poprawą sytuacji ekonomicznej, prawnej czy materialnej jednostek. Występuje ona w minimalnym stopniu w ucziwie żyjących społeczeństwach.

⁷⁷ Patologia społeczna określana najczęściej jako nauka o cierpieniu społecznym zajmuje się zagadnieniem obniżenia poziomu moralnego, pogorszenia samopoczucia i strat materialnych oraz zjawiskami społecznymi ocenianymi negatywnie, np.: uzależnieniami (od alkoholu, narkotyków, elektronicznych środków przekazu), przestępczością (indywidualną i zorganizowaną), zaburzeniami (nerwowymi i psychicznymi), przemocą (fizyczną, psychiczną – emocjonalną), zaniedbaniami, zachowaniami autodestrukcyjnymi wobec rodziny czy istniejącego systemu społecznego itp.

⁷⁸ Istotne znaczenie wiedzy o poziomie życia wynika z faktu dużych zmian wzorców postępowania konsumenta i podejmowanych przez niego decyzji w aspekcie funkcjonowania gospodarstwa domowego.

obniża poziom zaufania do instytucji rządowych, samorządu terytorialnego, władz administracji publicznej oraz zmniejsza zadowolenie czy satysfakcję z życia w danym społeczeństwie. Oddziaływanie różnorodnych czynników determinuje zmiany w poziomie dynamiki rozwoju i postrzeganiu korupcji, ale może również stworzyć szansę na odniesienie sukcesu przez jednostkę, dać jej poczucie szczęścia.

Bibliografia

- Barometr korupcji 2009*, Fundacja im. Stefana Batorego, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2009.
- Bourdieu P., *The Forms of Capital*, [w:] *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, ed. J. Richardson, New York 1986.
- Chojnowski L., *Sektorowa analiza bezpieczeństwa*, „Kwartalnik Bellona” 2012, nr 1 (668).
- Goban-Klas T., Sienkiewicz P., *Społeczeństwo informacyjne: szanse, zagrożenia, wyzwania*, Wydawnictwo Postępu Telekomunikacji, Kraków 1999.
- Jaruszewski W. K., *Kapitał intelektualny w strategii bezpieczeństwa narodowego*, Wydawnictwo Collegium Ballticum, Szczecin 2011.
- Jaruszewski W. K., *Prognozowanie bezpieczeństwa w oparciu o kapitał społeczny państwa*, Wydawnictwo FOKA, Koszalin 2011.
- Jaruszewski W. K., *Teoria i praktyka kapitału intelektualnego w strategii bezpieczeństwa narodowego*, Wydawnictwo Collegium Ballticum, Szczecin 2013.
- Kamiński A. Z., Kamiński B., *Korupcja rządów. Państwa pokomunistyczne wobec globalizacji*, Wydawnictwo Trio, Warszawa 2004.
- Korupcja w Polsce. Raport*, Bank Światowy, Warszawa 1999.
- Korupcja. Oblicza, uwarunkowania, przeciwdziałanie*, red. A. Dylus, A. Rudowski, M. Zaborski, Uniwersytet Kard. S. Wyszyńskiego, Warszawa 2006.
- Makowski G., *Korupcja, jako problem społeczny*, Wydawnictwo Trio, Warszawa 2008.
- Mechanizmy przeciwdziałania korupcji w Polsce. Raport z monitoringu*, red. I. Komorowska-Dzierżanowska, Fundacja Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2012.
- Pilipiec S., Szreniawski P., *Socjologia administracji. Zarys wykładu*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2014.
- „Rocznik Statystyki Międzynarodowej” 2012.
- Rose-Ackerman S., *Korupcja i rządy. Przyczyny, skutki i drogi reform*, Fundacja im. Stefana Batorego, Wydawnictwo Sic!, Warszawa 2001.

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2013.

Sutch H., *Strategia walki z korupcją*, BRE Bank, Warszawa 1999.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (DzU 1997 r., nr 88, poz. 553).

Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (DzU 2006, nr 104).

Ustawa z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu, DzU 2002, nr 74, poz. 676.

Wierzbica A., *Ograniczenia antykorupcyjne w samorządzie terytorialnym*, Oficyna a Wolters Kluwer business, Warszawa 2008.

Współczesny wymiar administracji publicznej. Polityka społeczna. Bezpieczeństwo publiczne. Innowacyjność. Transparentność, red. M. Górka, M. Pogonowski, Politechnika Koszalińska, Koszalin 2014.

Summary

The impact of intellectual capital and corruption on national security

In the twenty-first century corruption remains one of the major social problems in the world. It is also a factor in slowing down socio-economic development. Moreover, it facilitates dishonest politicians and businessmen to take smarter decision. It is a high level of negative consequences for individuals in all areas of socio-economic development and national security. Recent press reports on corruption in Poland and in the world shows about the news and the importance of this problem. The aim of the article is to show that intellectual capital and its components can affect the reduction of the corruption in the country. The article consists of three parts. The first describes the concept of intellectual capital. The second impact of corruption on socio-economic development, and the last describes the fight against corruption. The adopted research method was a critical analysis of literature and own research on corruption and intellectual capital.

Keywords: intellectual capital, the fight against corruption